

250 років ВІД НАРОДЖЕННЯ ГЕОРГА ВІЛЬГЕЛЬМА ФРІДРІХА ГЕГЕЛЯ

Г.В.Ф. Гегель (1770—1831), як і кожен великий філософ — це мислитель, який своєю творчістю позиціонує існуючу епоху і водночас виходить за її межі. Звертаючись до творчості Гегеля у зв'язку з його 250-річчям від дня народження, потрібно зазначити, що хоча він етнічний німець, виховувався і працював на теренах свого народу, але сприйняття ним світу, позицій людини у ньому визначалися переважно т. з. Великою французькою революцією, її гаслами: Свобода, Рівність, Братерство. Невипадково він разом зі своїм приятелем по Тюбінгенському університету — в майбутньому знаним філософом Шеллінгом — посадив на знак цієї революції «дерево свободи».

Свобода була сенсом, символом, основним стрижнем усіх його філософських пошуків, здобутків і проблем. Це стосується праць, написаних Гегелем як під час навчання у гімназії, так і в статусі ректора Берлінського університету.

Аргументація Гегелем ідеї свободи здійснена своєрідно. Відомо, що французькі просвітники переймалися проблемою свободи і навіть були ідеологами Французької революції, але вони намагалися свободу обґрунтувати за допомогою т. з. природного права, законів науки про природу, а Гегель пішов іншим шляхом. Він ідею свободи обґрунтовував, звертаючись до історії філософії як квінтесенції культури — західної та східної. Людина за Гегелем індивідуально і всім своїм загалом набуває прикмет людяності тільки шляхом долучення до «Духу». Слово «Дух» Гегель писав з великої літери, бо вважав його тотожним із Богом у християнській іпостасі, тобто це «Дух/Бог». Цим і визначався основний посыл філософії Гегеля. Ним він обґрунтовує феномен світу і людини, а також людської свободи. Гегель формулює думку, що перед людиною Дух/Бог постає на трьох рівнях: перший рівень — «Суб'єктивний Дух», який людина осягає за допомогою відчуттів, переживань; другий — «Об'єктивний Дух», який дається людині у формі уявлень, мрії (релігія, мистецтво); третій — «Абсолютний Дух», який дається людині у формі понять — наукового мислення. Наука Гегелем характеризується як найдосконаліший, завершений рівень долучення людини до Абсолютної сутності Бога.

Усі праці Гегеля (назвемо тільки основні: «Феноменологія духа» (1802), «Наука логіки» (1816), «Енциклопедія філософських наук» (1817)) є системним дослідженням діалектики розвитку філософії в усьому її історичному розмаїтті. Кожен її аспект — це демонстрація методології діалектичного синтезу тези та антитези як способу пошуку розв'язання проблем людської свідомості, логіки мислення, організації людської діяльності згідно з природним і позитивним правом. Вказані та інші праці Гегеля написані мовою з характерною для нього багатозначною семантикою, поєднанням філософських і теологічних поглядів. Звідси і неоднозначне сприйняття філософії Гегеля як його сучасниками, так і наступними поколіннями мислителів, широкою інтелектуальною громадою. Наприклад, філософію Гегеля його прибічники младогегельянці (гегельянці) сприймали зачаровано, інші її критикували як філософію об'єктивного ідеалізму, ототожнювали з теологією. Відомий англійський філософ ХХ ст. К. Поппер навіть назвав Гегеля «піонером сучасного тоталітаризму». Існують й інші погляди. В Україні ґрунтовно і глибоко досліджував філософію Гегеля ак. В.І. Шинкарук (В.И Шинкарук Логика, диалектика и теория познания Гегеля. К., 1964. 295 с.). У 2019 р. в Мюнхені видрукувана монографія Клауса Вівегі «Гегель. Філософ свободи». Автор аналізує не тільки ті чи інші аспекти тексту філософських праць Гегеля, а й їхні контексти, в тому числі біографічні дані, й переконливо показує, що його творчість, а також особисті переконання були підпорядковані реалізації однієї ідеї — ідеї утвердження Свободи людини, і це суперечить поглядам тих, хто вважав Гегеля «пруським державним мислителем». К. Вівега показав, що Гегель сам зазнавав утисків з боку пруської таємної поліції. Про це навіть свідчив знаменитий Генріх Гейне, будучи слухачем лекцій Гегеля.

Вся творчість Гегеля прикметна пошуками Істини, Добра, Краси, тобто фундаментальних екзистенціалів людського буття, і вони не можуть бути однозначними, бо людське буття не піддається єдиному опису, але долучення до його творчості, навіть попри значний перебіг часу — це сходинка до висот людської культури. Творчий доробок Гегеля не підвладний часу.

*Л.В. РИЖКО, доктор філософських наук,
провідний науковий співробітник,
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України»*